

Pregledni znanstveni članek/Article (1.02)

Bogoslovni vestnik/Theological Quarterly 84 (2024) 3, 709—720

Besedilo prejeto/Received:09/2024; sprejeto/Accepted:11/2024

UDK/UDC: 27-732.3-76

DOI: 10.34291/BV2024/03/Saje

© 2024 Saje, CC BY 4.0

Andrej Saje

Reforma Rimske kurije kot model prenove za vso Cerkev *The Reform of the Roman Curia as a Model of Renewal for the Entire Church*

Povzetek: Razprava¹ s pomočjo zgodovinsko-analitične metode obravnava pomen apostolske konstitucije „Praedicate Evangelium“ papeža Frančiška (2022) in reforme Rimske kurije za univerzalno Cerkev. Temeljni reforme so tesno povezani s papeževo vizijo Cerkve, ki naj se odraža v misijonarskem duhu, sinodalni poti vseh krščenih, krepitvi občestva ter soudeležbi in poslanstvu pri oznanjevanju evangelija. Rimska kurija je po svoji naravi poklicana oznanjati evangelij o Božjem usmiljenju in postati model prenove za delne Cerkve. Je spodbuda za proces rasti in pastoralnega spreobrnjenja, pri katerem so v ospredju sprememba miselnosti in dialoški medosebni odnosi. Kurija je v službi papeža, škofov in škofovskih konferenc, pri čemer deluje v papeževem imenu in z nadomestno močjo. Izstopa novost pri vlogi laikov, ki lahko v kuriji odslej prevzamejo najvišje vodstvene službe, kar bo imelo posledice tudi za krajevne Cerkve. V smislu decentralizacije in subsidiarnosti so spremembe vidne pri večji pristojnosti škofovskih konferenc. Prvenstvo evangelizacije in nova vloga laikov sta glavna poudarka, ki obravnavano apostolsko konstitucijo papeža Frančiška povezujeta z drugim vatikanskim cerkvenim zborom (1962–1965) in ga udejanjata na nov način.

Ključne besede: evangelizacija, papež Frančišek, Rimska kurija, laiki, sinodalna pot, škofovska konferenca

Abstract: The author uses the historical-analytical method to discuss the significance of Pope Francis' Apostolic Constitution "Praedicate Evangelium" (2022) and the reform of the Roman Curia for the universal Church. The foundations of the reform are closely linked to the Pope's vision of the Church, which is reflected in the missionary spirit, the synodal journey of all the baptized, the strengthening of the communion and its participation in the mission of the proclamation of the Gospel. The Roman Curia is called by its very nature to

¹ Prispevek je nastal v okviru raziskovalnega programa P6-0262 („Vrednote v judovsko-krščanskih virih in tradiciji ter možnosti dialoga“) in raziskovalnega projekta J6-50212 („Moč čustev in status ženskih likov v različnih literarnih žanrih Stare zaveze“), ki ju sofinancira Javna agencija za raziskovalno in inovacijsko dejavnost Republike Slovenije (ARIS).

proclaim the Gospel of God's mercy and to be a model of renewal for the particular Churches. It stimulates the process of growth and pastoral conversion, where a change of mindset and dialogical interpersonal relationships are at the forefront. The Curia is at the service of the Pope, the Bishops and the Bishops' Conferences. It acts in the name of the Pope and with vicarious power. What stands out in particular is the novelty of the role of the laity, who can now be appointed to the highest leadership positions in the Curia, which shall have consequences for local Churches. In terms of decentralization and subsidiarity, changes are visible in the increased powers of the Bishops' Conferences. The priority given to evangelization and the new role of the laity are the main emphases that link Pope Francis' new Apostolic Constitution to the Second Vatican Council (1962–1965) and constitute a new way of putting it into practice.

Keywords: evangelization, Pope Francis, the Roman Curia, laity, synodal path, episcopal conference

1. Uvod

Naloga Rimske kurije je papežu pomagati pri konkretnem vsakodnevem vodenju Cerkve. Drugi vatikanski cerkveni zbor (1962–1965) v zvezi z naravo Rimske kurije pojasnjuje, da papež pri izvrševanju svoje najvišje, polne in neposredne oblasti nad celotno Cerkvijo uporablja vanjo vključene dikasterije – dikasteriji v njegovem imenu in pod njegovo oblastjo opravljajo svoje delo v korist Cerkva in so v papeževi službi (Š 9). Iz tega izhaja, da je kurija organizem za pomoč papežu. Hkrati je določeno, da Rimska kurija službo vrši v imenu in pod avtoriteto rimskega papeža. Delo kurije je usmerjeno v dobro posameznih krajevnih Cerkva in v podporo krajevnim škofom. Delne Cerkve, ki se praviloma uresničujejo v obliki škofij, so oblikovane po podobi vesoljne Cerkve – v njej in iz nje obstaja ena in edina katoliška Cerkev (C 23).

Apostolska konstitucija „*Praedicate Evangelium*“ (PE) (Francišek 2022) o reformi Rimske kurije, ki je nadomestila do tedaj veljavno apostolsko konstitucijo „*Pastor Bonus*“ (PB) (Janez Pavel II. 1988), predstavlja sklep reforme, ki jo je sveti oče napovedal ob nastopu pontifikata v letu 2013. Naslov omenjene konstitucije izhaja iz Jezusovega naročila učencem, naj oznanjajo evangelij vsemu svetu (Mr 16,15). Nakazuje vsebino reforme in tudi njen namen. Reforma spada v kontekst misijonskega poslanstva Cerkve in je namenjena pastoralnemu spreobrnjenju cerkvenih struktur, da bi te papežu in delnim Cerkvam po svetu služile bolje in bolj učinkovito. Evangelizacija je poklicanost Cerkve in njena najgloblja identiteta (Pavel VI. 1975, 14). Po besedah papeža Frančiška se rodovitnost in učinkovitost dela kurije meri po tem, koliko ta izpolnjuje misijonsko poslanstvo. Misijonar in posredovalec ve-sele novice odrešenja je preko svojega pričevanja vsak krščeni (Francišek 2015b).

Nov dokument je sad posvetovanj kardinalov iz časa pred volitvami Petrovega naslednika oz. konklavom ter rezultat devetletnega zorenja in posvetovanj z dikasteriji Svetega sedeža, škofovskimi konferencami, papeškimi univerzami in drugimi

ustanovami v Rimu in po svetu (Ganarin 2022, 1). V času trajanja reforme so se posamezni dikasteriji že preoblikovali, obenem so se izoblikovala načela reforme, ki jih je papež Frančišek sodelavcem podrobno predstavil v božičnem nagovoru. Načela sprememb so zlasti individualnost, pastoralni in misijonski značaj, racionalnost, funkcionalnost, sodobnost, treznost, subsidiarnost, sinodalnost, katoliškost, strokovnost in postopnost (Frančišek 2016).² Konstitucija večjo vlogo namenja laikom, ki lahko odslej v Rimski kuriji sprejemajo tudi najvišje vodstvene službe, večji poudarek pa v smislu subsidiarnosti daje tudi škofovskim konferencam.

2. Zgodovinski okvir Rimske kurije

Izraz ‚kurija‘ (lat. *curia*) se je prvotno nanašal na oddelke rimskih patricijev in pozneje tudi na sedež rimskega senata (Ghirlanda 2022a, 356). Cerkev je ta izraz iz rimskopravne ureditve prevzela za označevanje uradov, ki papežu pomagajo pri vodenju vesoljne Cerkve – škofu na lokalni ravni pa pri vodenju krajevne Cerkve (Martens 2015, 202).

V prvem tisočletju kurija nima stalnega značaja – v smislu stalnih uradov, odgovornih za posamezna področja cerkvenega življenja. Papežu je pri vodenju Cerkve pomagala skupina sodelavcev, ki je poleg administrativnih del skrbela tudi za upravljanje papeške države in gmotnih dobrin. Šlo je bolj za neke vrste družino kot pa za določeno institucijo v smislu pravih uradov ali dikasterijev (Tanner 2013, 30). Reforma papeža Gregorja VII. (1073–1085), ki je vključevala novo opredelitev odnosov med papeštvom in krščanskimi vladarji, je zahtevala, naj se Rimska kurija organizira bolje. Njen razvoj je nato potekal vzporedno s konstituiranjem kardinalskega zbora. Papež Urban II. (1088–1099) je po gregorijanski reformi posebej poudaril vlogo konzistorija, kjer so se kardinali redno sestajali in papežu svetovali pri konkretnih odločitvah, ki jih je objavjal v obliki dekretalov (Fantappiè 2011, 144).

V poznem srednjem veku se je uveljavil redni sklic kardinalskega konzistorija, ki velja za neposrednega predhodnika Rimske kurije. Zaradi vse večjih potreb je papež pooblastila za odločanje začel prenašati na posamezne urade. S prenosom papeštva v Avignon se je spremenil tudi pogled na kurijo, ki dobiva vse večjo moč (Ghirlanda 2022a, 357). Avignonska kurija je bila zelo velika in učinkovita, zaznamovali pa sta jo nepotizem in koristoljubje (Fantappiè 2011, 33). V sredini 16. stoletja so se nato kongregacije kardinalov združile v stabilne komisije, ki predstavljajo začetke kongregacij v poznejšem pomenu besede. Prva med njimi je bila kot pritožbeno sodišče za sojenje v zadevah krivoverstva ustanovljena Sveta rimska inkvizicija, pred njo pa so to službo vršili ubožni redovi (Wernz in Vidal 1943, 561; Stickler 1990, 5–6).

Sveto rimsko inkvizicijo je leta 1542 ustanovil papež Pavel III. (1534–1549). Papeža Pavel IV. (1534–1549) in Sikst V. (1585–1590) sta njene pristojnosti okrepila, jurisdikcijo pa razširila. Papež Sikst V. je leta 1588 s konstitucijo „*Immensa aeterni Dei*“ Rimsko kurijo preoblikoval v enoten pravni sistem petnajstih stabilnih kon-

² V istem papeževem nagovoru so podrobno predstavljene že izpolnjene reforme, preoblikovanje in združitve nekaterih in uradov z navedbo vseh dokumentov in pravnih virov.

gregacij. Ko je papež posvetno oblast izgubil, so se pristojnosti kurije omejile zgolj na notranjecerkveno področje. Papež Pij X. (1903–1914) je kurijo z namenom razjasnitve njenih pristojnosti leta 1908 ponovno reorganiziral z apostolsko konstitucijo „*Sapienti Consilio*“. Upravne zadeve so ostale v pristojnosti kongregacij, sodne zadeve pa so postale pridržane trem sodiščem: Rimski roti, Apostolski signaturi in Apostolski penitenciariji (Ghirlanda 2022a, 357–359).

Papež Pavel VI. (1963–1978) je ob upoštevanju nauka o škofovski službi drugega vatikanskega cerkvenega zbora leta 1967 z apostolsko konstitucijo „*Regimini Ecclesiae universae*“ ponovno posegel v delovanje Rimske kurije in jo preoblikoval. Poleg državnega tajništva in sveta za javne zadeve Cerkev so jo od takrat naprej sestavljale naslednje ustanove: devet kongregacij, tri tajništva s študijskimi in animacijskimi nalogami, papeški sveti, študijska komisija in različni uradi (Ghirlanda 2022a, 359–360).

Po novem je bil mandat prefektom kongregacij in njenim članom praviloma omejen na pet let. (REU 1 §5; 5 §§1; 2). Laiki so dobili več možnosti sodelovanja. Do nove reorganizacije Rimske kurije je prišlo leta 1988 z apostolsko konstitucijo papeža Janeza Pavla II. (1978–2005) „*Pastor Bonus*“. Ta konstitucija je svet za javne zadeve vključila v državno tajništvo, ki je imelo dva oddelka (PB 39–47). Preostala kurija je bila razdeljena na devet kongregacij in dvanajst papeških svetov. Konstitucija PB je še posebej izpostavila pastoralni smisel Rimske kurije, kar je razvidno že iz samega naslova, ki pomeni »Dobri pastir«: Kristus je edini pravi vrhovni pastir, iz katerega izhajajo vsi drugi pastirji, ki njegovo Cerkev vodijo tu na zemlji. Zato so pastirske službe, med katerimi izstopa služba rimskega papeža, prave službe služnja Cerkvi, ki stremlje k vse večji krepitvi občestva v celotnem Kristusovem telesu, ki je Cerkev (1). Rimska kurija, ki papežu pomaga pri vodenju Cerkev, ima cerkvenostni (7), službeni in nadomestni značaj. Njena avtoriteta izhaja iz papeške službe in na njej temelji (7). Ne deluje iz sebe, temveč z močjo, ki jo prejema od rimskega papeža (8). Skupna značilnost Rimske kurije je njena pastoralna narava (33–35).

Prvo obdobje razvoja Rimske kurije se je začelo z reformo papeža Siksta V. leta 1588 in je trajalo do reforme istega tipa kurije pod papežem Pijem X. (1903–1914) leta 1908, ki je bila zaradi izgube posvetne papeške oblasti nujna. V prvem obdobju izstopajo pojav reformacije, nastanek protestantizma in dolgotrajno zasedanje tridentinskega koncila (1545–1563). Papež Pij X. je v novih razmerah začel tudi pripravo prvega „Zakonika cerkvenega prava“ v zgodovini Cerkev, ki ga je po njegovi smrti izdal njegov naslednik papež Benedikt XV. (1914–1922) leta 1917 (ZCP/17). Drugo obdobje zaznamujeta drugi vatikanski cerkveni zbor (1962–1965) in novo razumevanje Cerkev kot Božjega ljudstva ter s tem nove vloge laikov. Pokoncilski čas zaznamuje reforma kurije papeža Pavla VI. leta 1967, ki ji sledita reformi papeža Janeza Pavla II. leta 1988 in papeža Frančiška leta 2022, pred katero sta papeža Benedikt XVI. in Frančišek že izvedla določene delne reforme (Melino 2022, 1–2). Iz zgodovine prenavljanja Rimske kurije je razvidno, da so strukture vladanja prožne ter glede na spremenjene razmere in nove potrebe podvržene stalnim spremembam. Papeži so kurijo kot instrument vodenja Cerkev prilagajali potrebam in svoji viziji Cerkev. Aktualna reforma papeža Frančiška razkriva njegov pogled na Cerkev in njeno poslanstvo v sedanjem času.

3. Od uradovanja k misijonskemu poslanstvu

Medtem ko Zakonik cerkvenega prava iz leta 1917 Rimski kuriji posveča 23 kanonov (ZCP/17, kan. 242–264), sedaj veljavni zakonik iz leta 1983 o njej spregovori le na dveh mestih (ZCP, kan. 360–361). Celostna vsebina urejanja papeške administracije je prenesena na posebno pravo, ki ga odslej ureja apostolska konstitucija PE. Kurija je ustanova, s katero papež običajno ureja zadeve vesoljne Cerkve. Službo vrši v papeževem imenu in z njegovo avtoriteto (PE II., 1). Je v službi Petrovega naslednika in škofov v skladu z načini, ki so lastni naravi vsakega od njih. Deluje v evangelijskem duhu in v dobro Cerkve, pri čemer upošteva čas in družbeni kontekst, v katerem je Cerkev svoje poslanstvo evangelizacije poklicana izpolnjevati (kan. 360; PB 133).

Rimska kurija ima kot ustanova, ki papežu pomaga pri vodenju Cerkve, misijonarski značaj. Namenjena je izpolnjevanju poslanstva, ki ga je Kristus zaupal Petru in drugim apostolom – oznanjanju evangelija (Mr 16,15; Mt 28,19–20) (PE I., čl. 1; 2; 5). To nakazuje naslov omenjene konstitucije, ki ponuja način, kako Rimsko kurijo razumeti. Papežev namen – ki je razviden iz naslova in uvoda v konstitucijo – je izvajanje službe kurije bolje uskladiti s potjo evangelizacije (PE I., čl. 3).

Papež želi kurijo racionalizirati in njeno delo poenostaviti tako, da bi se izognili prekrivanju pristojnosti in povečali učinkovitost dela (PE čl. 11). Primerjava med konstitucijama PB in PE dejansko pokaže, da se število papeških uradov kljub prestrukturiranju in združevanju nekaterih dikasterijev ni zmanjšalo. Združena sta bila Kongregacija za evangelizacijo narodov in Papeški svet za pospeševanje nove evangelizacije – v Dikasterij za evangelizacijo (PE V., čl. 53–68) – ter Kongregacija za katoliško vzgojo in Papeški svet za kulturo – v Dikasterij za kulturo in izobraževanje (čl. 153–162). V skladu s PB iz leta 1988 je kurija štela osemindvajset enot (državno tajništvo, devet kongregacij, tri sodišča, dvanajst papeških svetov in trije uradi), po sedanji ureditvi pa šteje devetindvajset enot; ni več delitve na kongregacije in svete, ustanove se enotno imenujejo ‚dikasteriji‘. Med papeškimi uradi so odslej: državno tajništvo, šestnajst dikasterijev,³ trije pravosodni organi,⁴ šest gospodarskih ustanov⁵ in trije drugi uradi.⁶

Papež Frančišek novo podobo kurije vidi v strukturnem in osebnem spreobr-

³ Dikasterij za evangelizacijo (čl. 53–68); Dikasterij za nauk vere (69–78); Dikasterij za službo ljubezni (79–81); Dikasterij za vzhodne Cerkve (82–87); Dikasterij za bogoslužje in disciplino zakramentov (88–97); dikasterij za zadeve svetnikov (98–102); dikasterij za škofo (103–112); dikasterij za duhovščino (113–120); dikasterij za inštitute posvečenega življenja in družbe apostolskega življenja (121–127); Dikasterij za laike, družino in življenje (128–141); Dikasterij za pospeševanje edinosti kristjanov (142–146); Dikasterij za medverski dialog (147–152); dikasterij za kulturo in izobraževanje (153–162); dikasterij za služenje celostnemu človeškemu razvoju (. 163–174); dikasterij za zakonodajna besedila (. 175–182); dikasterij za komunikacijo (183–188).

⁴ Apostolska penitenciarija (čl. 190–193); Vrhovno sodišče Apostolske signature (194–199); Sodišče Rimske rote (200–204).

⁵ Svet za gospodarstvo (čl. 205–211); Tajništvo za gospodarstvo (212–218); Uprava dediščine Apostolskega sedeža (219–221); Urad generalnega revizorja (222–224); Komisija za zaupne zadeve (225–226); Odbor za naložbe (227).

⁶ Prefektura papeške palače (čl. 228–230); Urad za liturgična praznovanja (. 231–234); Camerlengo Sve- rimske Cerkve (235–237).

njenju, ki je proces tako Cerkve kot institucije kot vsakega posameznega sodelavca kurije. Misijonski poudarek je za papeža posebej pomemben zaradi stanja sveta (EG 25). Medtem ko je bilo prej mogoče med krščanskim svetom, ki je evangelij poznal, in svetom, ki ga je še treba evangelizirati, jasno razlikovati, danes povsod obstajajo populacije, ki so potrebne evangelizacije (Avsenik Nabergoj 2020, 524). Upoštevati je treba tudi krizo vere, ki je posledica sekularizacije družbe, kakor je poudarjal že papež Benedikt XVI. (2010, 1).

Papež Frančišek tu ne govori o novi evangelizaciji, temveč le o evangelizaciji – ki pa je zaradi razmer, v katerih Cerkev živi, dejansko nova (Ghirlanda 2022a, 371; Martens 2015, 198–200). Papež Frančišek je že na začetku svojega pontifikata (EG 14–15) evangelizacijo povezoval z redno pastoralno skrbjo ne le za redne obiskovalce bogoslužja, temveč tudi za oddaljene, ki katoliško vero ohranjajo, vendar se bogoslužja ne udeležujejo pogosto. Potem je tu pastoralna skrb za krščene, ki ne živijo iz zakramentov, in za tiste, ki Kristusa ne poznajo ali so ga zavrnili. Papež vidi potrebo po prehodu od pastoralne oskrbe ohranjanja sedanjega stanja k poudarku na misijonskem značaju Cerkve – da naredi evangelij viden predvsem tistim, ki so vero in smisel izgubili. Ta dinamika je del Kristusovega velikega poslanstva prinašanja življenja. Cerkev je v tem gibanju. Vsak kristjan, še poudarja papež v nagovoru udeležencem plenarnega zasedanja Papeškega sveta za pospeševanje nove evangelizacije, je poklican, da gre drugim naproti in vzpostavi dialog s tistimi, ki mislijo drugače, imajo drugačno vero – ali so brez nje (Frančišek 2013b, 1–2). Iz te vizije Cerkve izhaja dejstvo, da je v skladu z reformo kurije prvi dikasterij, ki je obravnavan za državnim tajništvom, dikasterij za evangelizacijo (PE V., 53–68).

Papež Frančišek reformo kurije umešča v širšo vizijo reforme celotne Cerkve – to pa pomeni spremembo odnosov pri izvajanju cerkvene oblasti, da bi ta postala učinkovitejša pri doseganju cilja, ki ga je Cerkev namenil njen ustanovitelj: oznanjati evangelij odrešenja po vsem svetu. Tu so izpostavljeni vidiki sinodalnosti, poslušanja in sodelovanja. Korenine te vizije najdemo v drugem vatikanskem cerkvenem zboru (Š 5). Sinodalnost – najprej v sami kuriji in potem v vsej Cerkev – je metoda in pot, ki vključuje vse Božje ljudstvo in je povezana z načinom temeljnega poslanstva Cerkve (PE I., 4). Rimska kurija kot institucija, ki papežu pomaga pri vodenju Cerkve, ne stoji med njim in škofi, ampak je v službi vseh deležnikov (8).

Iz razumevanja narave sinodalnosti Cerkve izhaja, da je – ne glede na svojo funkcijo v Cerkev in stopnjo poučenosti o veri – dejavni subjekt evangelizacije prav vsak krščeni. Sinodalnost je konstitutivna razsežnost Cerkve, ki se kaže kot skupna hoja celotnega Božjega ljudstva: slednje ob poslušanju Božje besede, ki jo oživlja Duh, v različnih življenjskih situacijah razločuje in uresničuje to, kar Kristus v danem zgodovinskem trenutku želi (Spadaro in Gali 2018, 65–66).

Sinodalna perspektiva, v katero je po novem postavljena Rimska kurija, je poleg misijonskega značaja te ustanove in njenega poslanstva evangelizacije – v primerjavi z reformama Rimske kurije pod papežema Pavlom VI. in Janezom Pavlom II. – nov pomemben poudarek papeža Frančiška in njegove vizije Cerkve.

4. Novosti glede vloge laikov v strukturi Cerkve

Človek teži k rasti. Svoje stanje želi preseči in si prizadeva za napredek. Zaveda se, da ni zgolj danost, temveč subjekt, ki je odgovoren za izoblikovanje samega sebe (Globokar 2019, 612). Sveta ne more zožiti na materialno danost stvari in dogodkov. Vključuje vse, kar doživlja; nanj močno vpliva tudi medijska kultura in digitalizacija (Klun 2024, 20; Kraner 2023, 1004). Kot kristjan pa se človeška oseba nenehno sooča z vprašanjem o svojem poslanstvu v Cerkvi. Med vidnimi spremembami v Rimski kuriji je tako v ospredju nova vloga laikov.

V merilih za službo Rimske kurije (PE II., 5) je poudarjeno, da kurialna ustanova izpolnjuje svoje poslanstvo na podlagi moči, ki jo je prejela od rimskega papeža. Deluje v njegovem imenu in z nadomestno močjo. Zato lahko dikasteriju ali drugi službi v kuriji glede na svoje znanje in sposobnosti predseduje tudi verni laik. Ta odločitev temelji na interpretaciji papeža Frančiška, da kdor vodi dikasterij, nima oblasti zaradi hierarhičnega položaja, ki mu je podeljen, ampak zaradi moči, ki jo prejema od rimskega papeža. V nasprotju s predhodno uredbo Rimske kurije, kjer so bile vodstvene službe pridržane posvečenim služabnikom (PB 7), lahko papež odslej na vodstvena mesta dikasterijev imenuje tudi laike (PE III., 15). V tem primeru laiki službo vodenja izvajajo z običajno nadomestno oblastjo upravljanja enako kot škofje ali duhovniki. Ta novost potrjuje, da oblast upravljanja v Cerkvi ne izvira iz zakramenta svetega reda, temveč iz kanoničnega poslanstva.

Nova interpretacija vloge laikov v Cerkvi, ki jo posebej podpira (Ghirlanda 2022a, 382) in o njej polemizira nekdanji prefekt Kongregacije za škofo (Ouellet 2022), je utemeljena v pravnih predpisih Cerkve (ZCP, kann. 208; 204; CCEO 11; 7 §1) – izhaja pa iz nauka drugega vatikanskega cerkvenega zbora (C 31a; 32b). Vrhovni zakonodajalec priznava, da med vsemi verujočimi obstaja resnična enakost v dostojanstvu in delovanju (ZCP, kan. 208), po kateri smo k sodelovanju pri gradnji Kristusovega telesa poklicani vsi. Podobno določa drug predpis (kan. 204 §1), ki izpostavlja, da so verniki s krstom včlenjeni v Kristusa in zato deležni njegove duhovniške, preroške in kraljevske službe. Nova konstitucija PE jasneje interpretira doslej veljavno določilo (129 §2), da laiki pri izvrševanju oblasti lahko sodelujejo s kleriki – doslej ni bilo jasno, na kakšen način. Ob sodelovanju vsak prispeva svoj delež pri opravljanju istega dela. Sodelovati pri izvrševanju oblasti, poudarja Mellino, pomeni izvajati isto oblast kot tisti, s katerimi sodelujemo. Tako ima opredelitev »cooperari possunt« isti pomen kot »partem habere possunt« (2022b, 7).

Odgovornost za oznanjevanje evangelija v kar najširšem pomenu besede temelji na zakramentu svetega krsta. Krščansko skupnost tvorijo različni hierarhični in karizmatični darovi, ki so delo Svetega Duha. Prav tako so v njej tudi različne službe (Platovnjak 2020, 358). V skladu z zgoraj pojasnjeno pravno podlago obstajajo med člani cerkvenega občestva – izpostavlja Ghirlanda – različni pravni pogoji in množstvo razmerij. Načini graditve Kristusovega telesa in uresničevanja poslanstva Cerkve v svetu se med seboj lahko razlikujejo in hkrati dopolnjujejo (2022b, 2).

Zakonodajalec je z novo interpretacijo vloge laikov v najvišjih strukturah Cerkve glede teme, o kateri avtorji diskutirajo že desetletja, to je glede razmerja med

»potestas ordinis« in »potestas iurisdictionis« (Mellino 2022b, 7), zavzel pogumno stališče. Gre za vprašanje, ali je oblast upravljanja škofom in duhovnikom podeljena s kanoničnim poslanstvom ali z zakramentom svetega reda. Če je oblast upravljanja podeljena s kanoničnim poslanstvom, se lahko podeli tudi laikom; če je podeljena z zakramentom svetega reda, laiki v Cerkvi ne bi mogli prejeti nobene službe, ki vključuje izvajanje oblasti upravljanja. Razprava o tem je potekala že na drugem vatikanskem cerkvenem zboru in nato v času priprave ZCP (1983), vendar zaradi neenotnosti stališč diskusija ni prinesla jasnega zaključka.

Nova interpretacija vloge laikov, ki oblast v Cerkvi prejmejo s kanoničnim poslanstvom, je razvidna tudi iz *motu proprio* „*Mitis Iudex Dominus Iesus*“ (Frančišek 2015a). Dokument v kan. 1673 §3 ZCP dopušča, da sta lahko v zboru treh sodnikov na cerkvenem sodišču dva laika, pri čemer določa, da mora biti predsednik klerik. V primerjavi z dotedanjim predpisom (kan. 1421 §2), da je bil v sodnem senatu lahko le en laik, tako prihaja do vidne spremembe. Tudi iz tega lahko sklepamo, da Cerkev sodno oblast podeljuje s kanoničnim poslanstvom in imenovanjem od pristojne oblasti – in da ta oblast ne izhaja iz svetega reda. V Rimski kuriji bodo laiki odslej lahko vršili tiste vodstvene službe, ki so v sozvočju z njihovo izobrazbo in sposobnostmi in ne zahtevajo zakramenta svetega reda (kot to velja npr. pri dikasterijah za evangelizacijo, za škofove ali za duhovnike). Razumljivo je, da bodo laiki odslej lahko vodili dikasterije za laike, družino, celostni človeški razvoj ali komunikacije (Ghirlanda 2022a, 383).

5. Nove pristojnosti škofovskih konferenc

Eno od vidnejših vodil papeža Frančiška je prizadevanje za decentralizacijo strukture Cerkve, kar spremlja sprejemanje konkretnih zakonskih uredb za to področje. Papež Frančišek je takšno odločitev izrazil že med pripravami na reformo Rimske kurije, ko je odločil, da škofovskim konferencam (ZCP, kann. 447–459) pri pripravi liturgičnih knjig podeli več pristojnosti.

Z *motu proprio* „*Magnum principium*“ (Frančišek 2017) je spremenil zakonski predpis (ZCP, kan. 838) in škofovski konferenci na novo podelil pristojnost za pravo in potrditev liturgičnih besedil (dotlej v pristojnosti Svetega sedeža). Dikasterij za zakramente je odslej odgovoren le za preverjanje in potrjevanje prilagojenih besedil, ki so jih škofovske konference že odobrile; obenem ohranja pristojnost za potrjevanje narejenih prevodov, ki jih je škofovska konferenca že odobrila. Potrditev je ukrep, s katerim višja oblast (v tem primeru Sveti sedež), potem ko je legitimnost in primernost akta nižje oblasti preverila, dovoli njegovo izvajanje. Zato prehod od pristojnosti odobritve, ki določeni instituciji pripada, k zgolj potrditvi ni le pojmovna različica, temveč bistvena sprememba v smeri decentralizacije (Mellino 2022a).

Konstitucija (PE I., 8; C 23) določa, da je Rimska kurija v službi papeža, ki je temelj edinosti s škofi in verniki. Na podlagi te vezi je delo Rimske kurije v organskem

odnosu s škofovskim zborom (pa tudi s posameznimi škofi), s škofovskimi konferencami, njihovimi regionalnimi in kontinentalnimi zvezami ter s hierarhičnimi strukturami vzhodnih katoliških Cerkev. Rimska kurija ni vmesni člen med papežem in škofi, temveč se postavlja v službo vseh v skladu s pristojnostmi, ki so lastne naravi vsakega od njih (PE I., 8). V duhu decentralizacije odločanja je pastirjem Cerkve dana pristojnost, da rešujejo vprašanja, ki jih dobro poznajo in se ne tičejo enotnosti nauka, cerkvene discipline ter občestva vesoljne Cerkve. Rimska kurija škofom nudi podporo pri oznanjevanju evangelija in jim svetuje (II., 1–2).

Pojem decentralizacije je vsesplošen, pomensko pa se prekriva s pojmom odgovornosti in subsidiarnosti. Soodgovornost vsebuje zavedanje o izvrševanju nalog, ki so nam zaupane – konkretizira se v prenesenih pristojnostih in nalogah. Decentralizacija vključuje porazdelitev nalog na lokalno raven, vendar pa v Cerkvi zaradi same narave njenega ustroja in Božje-pravne utemeljitve nikoli ne more biti absolutna (Del Pozzo 2022, 73). Po načelu subsidiarnosti, ki se uveljavlja zlasti na družbenem področju, nižja oblast opravlja naloge, za katere je pooblaščen, višja oblast pa se v to ne vmešava.

Drugi vatikanski zbor uči, da imajo škofje v škofijah, ki so jim zaupane, v vlogi naslednikov apostolov vso potrebno oblast za opravljanje svojega pastoralnega poslanstva, pri čemer oblast rimskega papeža ostaja neokrnjena (Š 8). Škofje so na omenjenem vesoljnem zboru razpravljali o vprašanju odnosa med krajevnim škofom in vrhovno oblastjo v luči načela subsidiarnosti. Poglobili so se v vprašanje odnosa med škofom in Rimsko kurijo v smislu večje decentralizacije vrhovne oblasti Cerkve. Proučevali so možnost uporabe tega načela v življenju krajevnih Cerkev ob upoštevanju ohranjanja pristojnosti škofovske oblasti ter hierarhičnega občestva med škofi in rimskim papežem, vendar v koncilskih besedilih izraza subsidiarnost ne najdemo. Škofje so menili, da je pojem subsidiarnosti preveč dvoumen in bi njegova raba lahko povzročila napačno razumevanje pojmovanja oblasti v Cerkvi (Janez Pavel II. 2001, 56). Kljub temu so spodbudili razmislek o naravi škofovske službe ter tudi o odnosu do papeža in Rimske kurije v smislu razumevanja Cerkve kot občestva – organskega občestva, ki ga navdihuje podoba Kristusovega telesa; o njem govori apostol Pavel, ko poudarja funkcije dopolnjevanja in medsebojne pomoči med različnimi členi enega telesa (1 Kor 12,12-31).

Konstitucija PE je v smislu decentralizacije Rimske kurije naredila korak naprej, vendar bodo nekatere opredelitve, kot je pojmovanje občestvenosti škofovskega zbora, meni Del Pozzo, zaradi zelo splošnih norm potrebovale dodaten študij in razlago (2022, 57). V tem normativnem dokumentu so škofovska konferenca in njene pristojnosti omenjene kar šestdesetkrat. Pozornost vrhovnega zakonodajalca je tako usmerjena v krepitev potenciala tega organizma Cerkve na lokalni ravni.

Škofovske konference niso posrednik med papežem in škofi, temveč v službi obeh (Del Pozzo, 2022, 75; Mellino 2022 b, 5). So protagonist misijonarskega in pastoralnega dela Cerkve (PE I., 7). Njihova vloga je predvsem svetovanje, podpora in sprejemanje pobud (V., 55; 56; 63; 72 §1; 89 §2; 97; 104; 110; 128). Pomagajo Rimski kuriji in so na voljo za pomoč krajevnim škofom. Decentralizacija v

smislu EG 16 pomeni, da je cerkveni oblasti na nižji ravni dovoljena obravnava nekaterih zadev vodenja in odločanja – da bi bilo tako mogoče izkoristiti lokalne zmožnosti pastoralnega poslanstva pastirjev, ki ga omogoča bližina škofov ljudem in njihovo poznavanje problematike (Ganarin 2022, op. 31).

6. Razprava in sklep

Apostolska konstitucija PE o Rimski kuriji ter njeni službi Cerкви in svetu je celostno zajela in sistematizirala reforme, ki so se v praksi deloma že izvajale. Papež Frančišek je z normativno ureditvijo v strukturi kurije poudaril njen misijonarski značaj. Njeno poslanstvo je usmerjeno v služenje posameznim delnim Cerkvam in v evangelizacijo. Oznanjevanje evangelija je naloga, ki jo je Gospod Jezus zaupal svojim učencem. To naročilo predstavlja prvo službo, ki jo Cerkev v današnjem svetu nudi vsakemu človeku in celotnemu človeštvu, začenši s svojo hierarhično strukturo.

Po zakramentu svetega krsta je v službo misijonarja poklican vsak kristjan. Verni laiki lahko odslej v Rimski kuriji opravljajo vodstvene funkcije. Ta organ je orodje v službi rimskega škofa, kot tudi v korist vesoljne Cerkve in s tem krajevnih Cerkv. Reforma kurije ni sama sebi namen – je spodbuda za proces rasti in prizadevanja za potrebne spremembe v duhu časa. Papež to imenuje pastoralno spreobrnjenje, ki naj zadeva celotno Cerkev. Konstitucija PE bo tako v prihodnje model za reforme na ravni krajevnih Cerkv in spodbuda za večje umeščanje laikov v škofijskih strukturah na odgovornejša mesta – in za sprejemanje večjih odgovornosti na ravni škofovskih konferenc. Konstitucija PE se ne omejuje samo na opis prenovljene Rimske kurije kot instrumenta služenja papežu, ampak nakazuje način služenja ter papeževo vizijo Cerkve na krajevni ravni in njenih cerkvenih struktur v prihodnje.

Iz dokumenta izhaja poudarek na Rimski kuriji kot tisti, ki skupnosti ne vlada, temveč ji služi v duhu evangelija. Gre za zavrnitev klerikalizma in izvajanja moči nad drugimi, predvsem nad podrejenimi, sklicujoč se na vero in Boga, o čemer papež Frančišek pogosto govori in opozarja na nedopustnost takšne neevangeljske države. Model služenja ter pot spreobrnjenja na osebni in strukturni ravni Cerkve predstavljata pot, ki izhaja iz samega evangelija. Ta pot nujno vključuje pripravljenost na spremembe in rast ter na izkoreninjanje nezdravih drž in praks. Soodgovornost vseh krščenih v življenju Cerkve pomeni porazdelitev vlog in služb glede na lastno poklicanost, izobrazbo, izkušnje in sposobnosti. Pastirjem Cerkve je naložena skrb za stalno usposabljanje na akademski in pastoralni ravni.

Vidna sprememba ob reformi papeža Frančiška, ki bo imela posledice za pravni red Cerkve v prihodnje, je na novo definiran koncept nadomestne oblasti, ki so je deležni laiki na vodilnih mestih v Rimski kuriji. Po analogiji sodeč v prihodnje ne bo več teološko-pravnih razlogov, ki bi ob prenovi ZCP preprečevali imenovanje npr. škofovega (ZCP, kan. 478 §1) ali sodnega vikarja (1420 §4) iz vrst laikov, kar je bilo do sedaj rezervirano samo za duhovnike. Nenazadnje bi v tem smislu iz vrst laikov lahko imenovali tudi diplomate Svetega sedeža, enako velja za druga odgovorna mesta v Cerкви.

Reforme Rimske kurije ni mogoče ločevati od reforme vesoljne Cerkve, saj namen prenove cerkvenih struktur ne zadeva zgolj pravnih okvirov, temveč predvsem medsebojne odnose med hierarhijo Cerkve in vernimi laiki. Cilj je doseči bolj učinkovito pričevanje o evangeliju v svetu na vseh ravneh. Sinodalni proces o Cerkvi, ki teče vzporedno s prenovo kurije, je dobra podlaga za sprejem in uresničitev konstitucije PE v krščanskih občestvih. Reforme ne moremo šteti za dokončano, temveč je pot Cerkve v prihodnost. V sozvočju s sinodalno potjo se bo prenova Cerkve udejanjala v občestvu, pri soudeležbi in poslanstvu evangelizacije vseh krščenih ter v spremembi miselnosti (Frančišek 2016).

Kratice

AAS – *Acta Apostolicae Sedis*.

ASS – *Acta Sanctae Sedis*

C – Koncilski odloki 1980 [Lumen Gentium].

CCEO – *Codex Canonum Ecclesiarum Orientalium* 1995

EG – Frančišek 2013b [Evangelii gaudium].

PB – Janez Pavel II. 1988 [Pastor Bonus].

PE – Frančišek 2022 [Praedicate Evangelium].

REU – Pavel VI. 1967 [Regimini Ecclesiae universae].

Š – Koncilski odloki 1980 [Odlok o pastirski službi škofov v Cerkvi].

ZCP – Zakonik cerkvenega prava 1983.

ZCP/17 – Zakonik cerkvenega prava 1917.

Reference

- Avsenik Nabergoj, Irena.** 2020. Izvori in strukture biblične pridige. *Bogoslovni vestnik* 80, št. 3:519–536. <https://doi.org/10.34291/bv2020/03/avsenik>
- Benedikt XVI.** 2010. Omelia alla festa dei santi Pietro e Paolo. Vatican. 26. 6. https://www.vatican.va/content/benedict-xvi/it/homilies/2010/documents/hf_ben-xvi_hom_20100628_vespri-pietro-paolo.html (pridobljeno 4. 9. 2024).
- Codex Canonum Ecclesiarum Orientalium.** 1995. Vatikan: Libreria editrice Vaticana.
- Del Pozzo, Massimo.** 2022. Una lettura strutturale di „Praedicate Evangelium“. Stato, Chiese e pluralismo confessionale. <https://statoechiese.it/en/authors/del-pozzo-massimo#> (pridobljeno 11. 9. 2024).
- Fantappiè, Carlo.** 2011. *Storia del diritto canonico e delle istituzioni della Chiesa*. Bologna: Il Mulino.
- Frančišek.** 2013a. Evangelii gaudium. Esortazione apostolica. AAS 105:1019–1137.
- . 2013b. Discorso ai partecipanti alla plenaria del pontificio consiglio per la promozione della nuova evangelizzazione. Vatican. 14. 10. https://www.vatican.va/content/francesco/it/speeches/2013/october/documents/papa-francesco_20131014_plenaria-consiglio-nuova-evangelizzazione.html (pridobljeno 4. 9. 2024).
- . 2015a. Mitis iudex Dominus Iesus. Lettera apostolica. Vatican. 15. 8. https://www.vatican.va/content/francesco/en/motu_proprio/documents/papa-francesco-motu-proprio_20150815_mitis-iudex-dominus-iesus.html (pridobljeno 2. 9. 2024).
- . 2015b. Allocutio dum Summus Pontifex faustis omnibus occasione Natalis Christi Curiam Romanam prosequitur. Vatican. 21. 12. https://www.vatican.va/content/francesco/it/speeches/2015/december/documents/papa-francesco_20151221_curia-romana.html (pridobljeno 11. 9. 2024).
- . 2016. Presentazione degli auguri natalizi della Curia romana. Vatican. 22. 12. https://www.vatican.va/content/francesco/it/speeches/2016/december/documents/papa-francesco_20161222_presentatione-auguri-natalizi-curia-romana.html (pridobljeno 11. 9. 2024).

- www.vatican.va/content/francesco/it/speeches/2016/december/documents/papa-francesco_20161222_curia-romana.html (pridobljeno 2. 9. 2024).
- . 2017. *Magnum Principium*. Motu proprio con la quale viene modificato il can. 838 del diritto Canonico. Vatican. 3. 7. https://www.vatican.va/content/francesco/it/motu_proprio/documents/papa-francesco-motu-proprio_20170903_magnum-principium.html (pridobljeno 22. 9. 2024).
- . 2022. *Praedicate Evangelium*. Costituzione Apostolica sulla Curia Romana e il suo servizio alla Chiesa e al Mondo. Vatican. 19. 3. <https://press.vatican.va/content/salastampa/it/bollettino/pubblico/2022/03/19/0189/00404.html> (pridobljeno 5. 9. 2024).
- Ganarin, Manuel.** 2022. *La Costituzione Apostolica Praedicate Evangelium di Papa Francesco*. 6. 7. L-jus. <https://l-jus.it/la-costituzione-apostolica-praedicate-evangelium-di-papa-francesco/> (pridobljeno 1. 9. 2024).
- Ghirlanda, Gianfranco.** 2022a. *La costituzione apostolica „Praedicate Evangelium“ sulla Curia romana*. *Periodica* 111:355–420.
- . 2022b. Conferenza Stampa di presentazione della Costituzione Apostolica „Praedicate Evangelium“ sulla Curia Romana e il suo servizio alla Chiesa nel mondo. Vatican. 21. 3. <https://press.vatican.va/content/salastampa/it/bollettino/pubblico/2022/03/21/0192/00417.html> (pridobljeno 12. 9. 2024).
- Globokar, Roman.** 2019. Normativnost človeške narave v času biotehnoškega izpopolnjevanja človeka. *Bogoslovni vestnik* 79, št. 3:611–628. <https://doi.org/10.34291/bv2019/03/globokar>
- Janez Pavel II.** 1988. *Pastor bonus de Romana Curia*. La costituzione Apostolica. AAS 80: 841–930.
- . 2003. *Pastorem Gregis*. Posinodalna apostolska spodbuda. Vatican. 16. 10. https://www.vatican.va/content/john-paul-ii/it/apost-exhortations/documents/hf_jp-ii_exh_20031016_pastores-gregis.html (pridobljeno 5. 9. 2024).
- Klun, Branko.** 2024. Problem religioznega izkustva v digitalno transformiranem svetu: Eksistencialno fenomenološki pristop. *Bogoslovni vestnik* 84, št. 1:19–32. <https://doi.org/10.34291/bv2024/01/klun>
- Koncilski odloki.** 1980. Ljubljana: Nadškofijski ordinariat.
- Kraner, David.** 2023. Osamljenost in raztresenost v mreži socialnih medijev. *Bogoslovni vestnik* 83, št. 4:1003–1022. <https://doi.org/10.34291/bv2023/04/kraner>
- Martens, Kurt.** 2015. *The Reform of the Roman Curia at the Service of the New Evangelization*. *The Jurist* 75:197–228.
- Mellino, Marco.** 2022a. *Il Papa trasferisce ai vescovi competenze riservate alla Santa Sede*. Vatican. 15. 2. <https://www.vaticannews.va/it/papa/news/2022-02/papa-motu-proprio-competenze-vescovi-seminari-catechismi.html> (pridobljeno 6. 9. 2024).
- . 2022b. *Praedicate Evangelium*. La Curia Romana alla luce della Costituzione apostolica. Vatican. 9. 5. <https://www.osservatoreromano.va/it/news/2022-05/quo-105/la-curia-romana-alla-luce-della-costituzione-apostolica-praedica.html> (pridobljeno 19. 9. 2024).
- Ouellet, Marc.** 2022. *La riforma della Curia romana nell'ambito dei fondamenti del diritto nella Chiesa*. 20. 7. <https://www.osservatoreromano.va/it/news/2022-07/quo-164/la-riforma-della-curia-romana-nell-ambito-dei-fondamenti-del-di.html> (pridobljeno 2. 9. 2024).
- Pavel VI.** 1967. *Regimini Ecclesiae universae*. Costituzione Apostolica. AAS 59:885–928.
- . 1975. *Evangelii nuntiandi*. Apostolska spodbuda. Vatican. 8. 12. https://www.vatican.va/content/paul-vi/en/apost-exhortations/documents/hf_p-vi_exh_19751208_evangelii-nuntiandi.html (pridobljeno 1. 9. 2024).
- Pij X.** 1908. *Sapienter Consiglio*. Costituzione Apostolica. ASS 41:440–461.
- Platovnjak, Ivan.** 2020. *Družine s predšolskimi otroki potrebujejo pri svojem poslanstvu posredovanja vere več razumevanja, sprejetosti in bližine v Cerkvi na Slovenskem*. *Bogoslovni vestnik* 80, št. 2:355–370. <https://doi.org/10.34291/bv2020/02/platovnjak>
- Sikst V.** 1588. *Immensa aeterni Dei*. Costituzione Apostolica. Vatican. 22. 1. https://www.vatican.va/roman_curia/congregations/cfaith/documents/rc_con_cfaith_pro_14071997_it.html (pridobljeno 2. 9. 2024).
- Spadaro, Antonio, in Carlos Gali.** 2018. *La sinodalità nella vita e nella missione della Chiesa*. *La Civiltà Cattolica* 169, št. 4:55–70.
- Stickler, Alfons.** 1990. *Le riforme della curia nella storia della Chiesa*. V: Pierantonio Bonnet in Carlo Gullo, ur. *La Curia Romana nella Costituzione Apostolica „Pastor Bonus“*, 1–15. Città del Vaticano: Libreria editrice Vaticana.
- Tanner, Norman.** 2013. *La riforma della curia romana nella storia*. *Concilium* 49, št. 5:29–41.
- Wernz, Franz Xaver, in Pietro Vidal.** 1943. *Ius canonicum*. Zv. 2, *De personis*. Rim: Universitatis Gregorianae.
- Zakonik cerkvenega prava.** 1983. Ljubljana: Nadškofijski ordinariat.